

**TIBBIYOT OLIYGOH TALABALARI TIBBIY DEONTOLOGIK
MADANIYAT KO'NIKMA VA MALAKALARINI O'RGANILGANLIK
DARAJASI**

Axadova Mahliyo Halimovna

Buxoro innovatsion ta'lim va tibbiyot universiteti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tibbiyotga kirish fanining “Tibbiy deontologik madaniyat ko'nikma va malakalarni o'rganganlik darajasi o'rganganlik darajasi mavzusi masalalari bayon etilgan.*

Maqola asosan tibbiyot oliygohlari talabalariga mo'ljallangan, shuningdek, barcha bug'indagi tibbiyot xodimlariga ham foydali bo'ladi degan umiddamiz.

Kalit so'zlar: *Muloqat, verbal va noverbal muloqat, ahloq, odob, etika, tibbiy etika, deontologiya*

Talabalar qaysi etapda o'qimasin bemorlar bilan muloqat qiladilar, shuningdek kelgusi ish faoliyatida ham bemorlar bilan muloqat o'z dolzarbligini yo'qotmaydi. Tibbiy etika axloqning ajralmas qismidir. Bioetika insonni barcha tirik mavjudotlar (inson, hayvon va o'simliklar) bilan umuminsoniylik, raxm-shavqat fazilatlarini nomoyon etuvchi muloqatidir. Barcha insonlar muloqatning ikki turidan foydalanadilar. Verbal (to'g'ridan - to'g'ri so'zlashuv nutqi orqali) va noverbal (turli imo-ishoralar orqali) turlarga bo'linadi. SHu muloqat turlaridan tibbiyot xodimlari ham foydalaniladi. Tibbiy etika esa faqat bemorlar bilan tibbiyot xodimlari o'rtasida (shuningdek bemor qarindoshlari va tibbiyot xodimlari o'rtasidagi , tibbiy xodimlar o'zaro muloqatlari) gi ahloq-odob mi'yoriy normasini ifodalaydi. Deontologiya esa shifokorning bemor oldida bajarishi lozim bo'lgan majburiyati yoki ish beruvchi oldidagi ma'suliyatini ifodalaydi. Tibbiy etika va deontologiya asrlar davomida to'ldirilib kelmoqda, bu o'z navbatida bemorlarga g'amxo'rlikni bir bo'lagini ifodalab. tibbiyotning insoylik kasbi sifatida rivojlanishiga olib keldi. Bemorlar bilan tibbiy muloqat nafaqat, bemorga tashxis quyishda, balkim davolash va davolashdan keyingi

reabilitatsiya davrida psixo-emotsional o'zgarishlarni kuzatishda muhimdir. Insonlar o'rtasidagi o'zoro muloqat, shifokor va bemor o'rtasidi muloqatning o'ziga xos tomonlari. Er yuzida ilk insoniyat rivojlanish tarixida insonlar bir-biri bilan imo-ishoralar orqali muloqat qilishgan. Keyinchalik muloqatni qulaylashtirish, o'zoro tushinishga intilishi natijasida nutq shaklanib borgan. Keyinchalik har bir qabilada o'zoro bir-biri bilan muloqatda imo-ishoradan ikki tomon ham tushunadigan shartli tovushlarni qo'llay boshlagan. Shu tariqa o'zoro mahalliy til shakllangan. Nutqning rivojlanishi insoniyat tarixida o'zoro muloqatning imo-ishoradan so'zlashuvga o'tishiga olib keldi. Endilikda imo-ishora orqali muloqat zahira o'rniga tushib qolgan. Muloqatda ahloqodob qoidalariga rioya etish etika deyiladi. Hozirgaga ko'plab etiket qoidalari turli millatlar tomonidan ishlab chiqilib, insonlar o'zoro muloqatda qo'llab kelmoqdalar. Nutq orqali muloqat barcha insonlar uchun xos mezonlardan biridir, bugungi kunda inson sog'lom bo'ladimi, kasalmi nutq orqali o'zoro muloqat qiladi. Istisno tariqasida nutq organlari kasallangan yoki rivojlanish nuqsonlari bilan dunyoga kelgan insonlardan tashqari deyish mumkin. Nutq organlarining turli kasalliklariga chalingan bemorlar imo-ishora usulidan keng foydalanadilar, shunga qaramasdan ular o'z fikrini boshqa insonlarga to'liq ifodalab berishga qiynaladilar. Shu sababli bu insonlarni eshitish yoki gapirish cheklangan insonlar deb yuritamiz. Nutq organlarining ortirilgan kasalliklariga ovoz bog'laminig turli sabablarga ko'ra kasalliklari sabab bo'ladi. (turli etiologiyali kuyishlar, o'sma, ovoz bog'lami nerv ta'minoti shikastlanishi, zaharlanishlar.... bunga misol bo'ladi). Nutq organlarining to'g'ri kasalliklariga tug'ri karlik, tug'ri til quqsonlari, ovoz bog'lami alohida yoki ko'p komponentli kasallik tarkibida rivojlanish nuqsonlari kiradi.

Shuningdek shifokorning bemor qarindoshi bilan bemor to'g'risidagi muloqati ham farqlanadi. Bu muloqat bemorning sog'liq darajasi, davolanish taktikasi, dori ehtiyoji kabi mavzularda bo'ladi. Muloqatning bu turi tibbiy etikaning bemor qarindoshlari bilan tibbiyot xodimi o'rtasidagi muloqati turiga to'g'ri keladi. Tibbiyot xodimlarining o'zoro muloqati ham muhimdir. Bunda vrachning qo'l ostidagilar bilan (hamshira yoki kichiq tibbiy xodim bilan) muloqati, vrachning vrach bilan muloqati, vrachning rahbariyat bilan muloqati turlari farqlanadi. Muloqatning bu turi tibbiy

etikaning tibbiyot xodimlaring o‘zoro muloqat turiga to‘g‘ri keladi. Tibbiy etika, ya’ni bemor yoki bemor qarindoshlari bilan tibbiy muloqat har qanday tibbiy tibbiy xodim, u shifokormi, hamshirami, kichik tibbiy xodimi bo‘ladimi bemorni sog‘ayishiga qaratilgan bo‘lishi lozim. Bunda tibbiyot xodimlarining birini fikri, ikkinchisini inkor etmasligi kerak. Bu to‘g‘risida tibbiyot siri bo‘limida ham tuxtalib o‘tamiz. Tibbiy xodimlarning bemorga munosabati, ularning darajasidan qat’i nazar, jamoa a’zolari o‘rtasidagi munosabatlar muhim bo‘lgan jamoada ma’lum bir psixologik muhitni yaratishga katta ahamiyat beriladi. Tibbiy etika, madaniyat, axloq ko‘p jihatdan bir-biriga bog‘liq va sog‘liqni saqlashning asosiy mezonlari sifatida baholanadi. Tibbiy etika (lat. ethica, etika, yunon tilidan. Ethice axloq, axloqni o‘rganish), yoki tibbiy deontologiya (yunon. Deonburch degan ma’noni beradi) "deontologiya" atamasi so‘nggi yillarda adabiyotda keng qo‘llaniladi) bu tibbiyot xodimlarining kasbiy vazifalarini bajarishda axloqiy me’yorlar va xulq — atvor tamoyillari to‘plamidir. Tibbiy etika deontologiyani bir-biridan farqi shuki tibbiy etika –shifokorning bemor bilan muloqatda hulq-atvori, deontologiya bajarishi lozim bo‘lgan majburiyatidir. Birinchi marta "deontologiya" atamasi XIX asrda ingliz faylasufi Bentam tomonidan kiritilgan. U o‘zining "deontologiya yoki axloqshunoslik" kitobida turli kasblarga nisbatan burchta’limotining asosiy qoidalarini bayon qilgan. Tibbiy ma’noda tibbiy etika va deontologiya-bu tibbiyot xodimining bemorga nisbatan huquqiy, kasbiy va axloqiy majburiyatlari va o‘zini tutish qoidalari to‘g‘risidagi ta’limot. Bundan tashqari, deontologiya tibbiyot xodimlari va bemorlarning qarindoshlari, shuningdek, tibbiyot jamoasidagi hamkasblar o‘rtasidagi munosabatlar normalarini belgilaydi. Tibbiy deontologiya masalalari tibbiy etika bilan chambarchas bog‘liq. Axloq - bu odamlarning axloqiy xulq-atvori normalari tizimi, ularning bir-biriga, jamiyatga, Vatanga bo‘lgan majburiyatlari, yaxshilik va yomonlik haqidagi umuminsoniy g‘oyalar asosida, shuningdek-axloq, axloq, mafkura shakllaridan biri sifatida, uning mohiyati, tarixiy rivojlanish qonunlari va ijtimoiy hayotdagi o‘rni. Tibbiy etika sog‘liqni saqlash xodimini kundalik ishda boshqaradigan, jamiyat va har bir insonning sog‘lig‘ini saqlash va mustahkamlash yoki kasallik paytida uni qaytarish ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan axloqiy mezonlarning to‘liq to‘plamini ko‘rib chiqadi. Turli xil

tarixiy davrlarda dunyo xalqlari milliy, diniy, madaniy va boshqa xususiyatlar tufayli turmush tarzi bilan bog'liq tibbiy etika to'g'risida turli xil fikrlarga ega edilar. Tibbiy axloq tarixi, tibbiyot xodimlarining bemorlarning sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha axloqiy majburiyatlari ming yilliklarga borib taqaladi va qadimgi Hind samihita axloqidan, Yaponiyaning ri-shu tibbiyot kodeksidan, qadimgi yunon va qadimgi hind amrtarixidan kelib chiqqan bo'lib, unda tibbiyot xodimlariga rahmdil, xayrixoh, adolatli, sabrli, xotirjam bo'lish va hech qachon jahlini ko'rsatmaslik haqida ko'rsatmalar berilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1, Axadova Mahliyo. Tibbiyot oliy o'quv yurtlari boshlang'ich bosqich talabalari deontologik madaniyatini shakllantirishning pedagogik asoslari. Vol. 65 No. 2 (2025): ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ|Выпуск журнала №-65|Часть-2 <https://scientific-jl.com/obr/article/view/5074>.
2. Axadova Mahliyo.INGLIZ TILI AMALIY MASHG'ULOTLARIDA TALABALAR TIBBIY TEXNIK KO'NIKMA VA MALAKALARINING RIVOJLANTIRISH METODIK MUAMMO SIFATIDA Vol. 39 No.2 (2025): TA'LIM INNOVATSIYASI VA INTEGRATSIYASI. <https://journal-web.uz/index.php/06/issue/view/31>
3. Axadova , M. . (2025). INGLIZ TILI AMALIY MASHG'ULOTLARIDA TALABALAR TIBBIY TEXNIK KO'NIKMA VA MALAKALARINING RIVOJLANTIRISH METODIK MUAMMO SIFATIDA. Молодые ученые, 3(4), 53–55. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/44609>
- Axadova, M. (2025). INGLIZ TILI AMALIY MASHG'ULOTLARIDA TALABALAR TIBBIY TEXNIK KO'NIKMA VA MALAKALARINING RIVOJLANTIRISH METODIK MUAMMO SIFATIDA. В CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH (Т. 3, Выпуск 2, сс. 22–24). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14825158>